

WWW.UNIB.S.R.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 6. У Сомбору 31. марта 1882. Год. XIV.

ФРИДРИХ ФРЕБЕЛ.

Рођ. 9. (21.) апр. 1792. † 9. (21.) јуна 1852.

За који дан навршиће се једно столеће, како се родио Фридрих Фребел, последњи од великих реформатора на пољу педагогије. Његова немачка домовина спрема се на све стране, да свечано прослави стогодишњицу једнога од својих најплеменитијих синова. Али како се заслуге слављеникове цене далеко преко граница Немачке, то нам је међународна дужност, да га се и ми том приликом сетимо и да у име српскога народа са неколико речи одамо пошту генију Фридриха Фребела.

Фридрих Фребел родио се 9. (21) априла 1792. у Горњем Вајсбаху у кнежвини Рудолштату. У младости својој није уживао најбрижљивије васпитање. До десете године није одлазио у никакву школу. Од 10. до 14. године ишао је у грађанску школу, а гимназију није никад ни полазио. Тек доцније пошто је радио у различитим позивима и пошто је дошао до уверења, да је рођен за учитеља, проучавао је методичнао природне науке у Гетингену и Берлину (1810 и 1811), јер је закон развитака у природи сматрао за истоветан са законом развитака у животу духа, те је био мњења, да педагог мора најтемељитије да познаје живот у природи. Г. 1816. отворио је Фребел великим трошком и жртвама сваке врсте општи немачки завод за васпитање у Грисхајму, да га идуће године пресели у Кајлхау. У том заводу хтео је он своје теоријске идеје о васпитању практички да оствари. Вредно је напоменути, да Фребел у том заводу није ниједном питомцу дозвољавао, да пређе пре на учење страних језика, док сасвим не проникне свој матерњи језик, чињеницу, коју превиђају они многи српски родитељи, који у мисли да васпитају децу у духу Фребелову ша-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
www.ub.rg.ac.rs
ЉУДИХ у мађарске оводе и немачка дадиљишта До г 1831 ба-
вио се Фребел управљањем завода у Кајлхау и написао је више
списа о својим педагошким начелима. Тада је отишао у Швај-
царску и ту је за његов живот било особито значајно двого-
дишње бављење код Песталоција у Ифертену, где су његове
педагошке идеје сазреле Г. 1836. вратио се опет у Немачку и
од тог доба посветио се скоро искључиво васпитању мале деце
у предшколском добу. Тада је он засновао своје „дечије баште“
и применио је у њима своју општу идеју о васпитању на прво
детињско доба. Оне се једва помињу у његовим ранијим спи-
сима и подuzeћима, којима је владала још сасвим општа тежња,
да се укупно немачко васпитање организује на новом основу.

Име „дечија башта“ (Kindergarten) дао је Фребел тим
заводима од чести с тога, што је сматрао за нужно да је ш
њима у вези башта, у којој ће се деца играти, а од чести и
због извесне символикe, по којој је Фребел срањивао децу с
биљкама у башти. Прва „дечија башта“ основана је у Бланкен-
бургу код Рудолштата. У једном малом спису пише Фребел,
да цел тог завода није само то, да води надзор над децом пре
но што дорасте за школу, него да их и њиховој природи сход-
но забавља, да им тело јача, чула вежба и дух, који се буди,
да занима, како би се деца јупознала са светом и људима и наро-
чито чувствима добар правац дала. Средство, да се та цел „де-
чијих башта“ постигне, састоји се у игри. Дете у том добу још
не ради, оно се игра. Воља за игром влада целим дететом и
ваља ту вољу тако руководити, да се игром све развије, што
дете у себи носи и што само собом гони на развијање. Ни-
каква сила не сме да утиче у дечије играње, него треба дете
само потакнути, да оно чини, што би само собом чинило, да
добро разуме свог унутарњег генија. „Дечија баштованка“
(Kindergärtnerin) треба тако рећи да буде свестан геније дете-
та, које се игра и да руководи у правом духу дечијем његове
игре За тај посао је најспособнија изобраажена женскиња. Фреб-
лова велика заслуга за „дечије баште“ састоји се поглавито у
том, што је дечије игре најбрижљивије промотрио, те је див-
лења достојно оштроумље показао у испитивању, шта смеју
деца да играју и шта треба да играју. Своје назоре о дечијим
играма и њихову руковођењу забележио је он у многим списима.

Последњих 12 година свог живота посветио је Фребел
искључиво практичким покушајима, да „дечије баште“ уведе у

WWW.UNILIB.BS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

живот и из средине тих напора растави се са животом 9. (21.) јуна 1852 у Либенштајну у пуној свести, да је радио за благо човечанства, колико је могао. Топле руке других човекољуба примише се тада његових „дечијих башта“ и сада, кад слаavimo његову стогодишњицу, распрострањене су оне у целој Немачкој, у Швајцарској, Аустрији, Белгији и Француској. Код нас Срба покушавано је у Вршцу, да се отвори српска „дечија башта“, а Владимир Красић превео је на српски Келерово дело о основима педагогијских идеја Фреблових и њиховој примени у породици, забавишту и школи. И панчевачка српкиња гђа Т. Барићка писала је гдешто у повременим листовима о „дечијим баштама.“

Фреблов биограф Дајнхарт, ком смо овде већином следовали, износи више разлога за потребу „дечијих башта.“ Нема сумње, вели, да човек у првим годинама живота учи највише и што је најважније и полаже основ целом свом духовном животу. Али баш у том добу, где би му било нужно најбрижљивије руковођење, остављен је он често већином самом себи и много пута, где је породичан живот питомчев духовно и морално труо, поквари се већином за читав живот. Због тога је прека потреба да се нега и васпитање мале деце не оставља случају, него да се руководи у добро организованим заводима. Ако је породичан живот детета здрав, онда разуме се, нису такви заводи у толикој мери потребни; племенита, изображена мати, која свој пород љуби, изналази духом љубави тако рећи по нагону средства и путеве који служе разумном развитку њеног детета. Али и у том случају је добро, да дете бар неколико сати преко дана иде у такав завод за малу децу, већ због тога, да се састане са многима, који су му једнаки, да се образује у духовној заједници и да у вези са многима игра онаке игре, које много доприносе образовању детињег духа, а могу се играти само кад је више деце на окупу. Али кад се помисли, да има таквих породица — а тих је велика већина — у којима матере или немају времена, да се већи део дана занимају са децом, или немају способности и изображења, да децу целисходним начином васпитају, онда се мора признати, да су за те случајеве забавишта неопходно пужна. Неби ли то н. пр. био прави благослов, да у сваком селу имамо преко лета, кад су обично сви старији у пољу, такав завод, а да се не остављају деца сама код куће, што је толико пута проузроковало већ велике несреће.

Нека је слава духу мужа, који је био одушевљен за васпитање и срећу човечанства, који се са нежношћу матере и уједно са дубокоумљем мудраца удубио у најунутарњији живот детињства, који је сав живео за своје идеје и принео им радо и вољно на жртву имање, снагу и живот! Особито женскиње ваља да прихвате Фреблове тежње и науку, јер само тако пребивиће оне себи оно изображење и она средства, која ће ту целу половину човештва оспособити, да одговарају потпуно свом великом васпитном позиву.

СЕДНИЦА СНИЦ. ШКОЛСКОГ САВЕТА ОД 10. (22.) МАР. 1882.*)

Председавао св. патријарх, присутни чланови: прота Јован Борота, управитељ умировљени Т. Димић, управитељ Ст. Лазић, главни школски референт и народни секретар. Предмети: вис. кр. уг. минист. шаље 1 примерак печатаних упутства за управе мушких и женских учитељск. школа ради практичне наставе и 1 прим. печатана извештаја о школама. Остављају се у архиву ншсав. Всл. саб. одбор саопштава, да је Јовану Фарановићу бившем модошком учитељу одређена приномоћ из српског учитељског мировинског фонда као негдашњем прилагачу у исти. Чита се и узима на знање извештај ЕШО будимског, који је по налогу СНИС. наредио учитељске конференције и позвао ЕШРеферента да исте руководи. — Издају се декрети Милану Настићу за Сентомаш, Гаври Грбићу за Деску, Олги Стојановића за Батању и Душану Кнежевићу за М. Чапад. — Узима се на знање полгодишњи извештај управе учитељске школе сомборске. Узима се на знање рачун поднешен од управе горњокарловачке учитељске школе за хемикалије, и признаница приправника Петра Машића за примљену стипендију. Одобрена награда учитељу на тој школи за хармоничко појање и накнада учитељима на вишим девојачким школама у Н. Саду и у Панчеву за суплетуру упузаних бивших катедара. Најпосле износе се физикалне слике од Хроматка и препоручиће се свима варошким и вишим девојачким школама као изврсно учио. —

*) Ни у ову седницу није позван ниједан од чланова изван Ср. Карловаца. У.

ПИСАЊЕ ПО КАЗИВАЊУ.

Као што је по лепо и правилно писање нужно вештање у преписивању, тако је још много нуждније и корисније не само за вежбање у краснопису и правопису него и као припрема за писмено изражавање мисли, писање на памет по казивању, које се обично зове: „диктандо.“

Кад који ученик уме петдесет до шездесет реченица по казивању на памет написати, тај је много боље спреман за правилно писање писмених саставака, и много се боље у правопису извешба него да је научио на памет од речи до речи најобширнију граматику, и сва правила штилистике. Писање по казивању предузима се у народној школи сваки дан после подне и то за црва по часа. Ако у школи има више раз-

реда то ученици трећег и четвртог разреда пишу заједно једну и исту реченицу, само што се ученицима четвртог разреда осим тога задаје још једна реченица.

Учитељ нека пази да не диктира сваке године једне и исте реченице, него сваке године друге и друге, тако да се тек после две или три године поново пишу оне реченице, које су пре неколико година задане. Поступак за диктандо јесте овај :

1.) Учитељ пре наставног часа одабере zgodnu реченицу за писање. Ове реченице могу бити изречења из св. писма на србском језику (види избор у школским листовима 1858—59—69 године) или одабране народне пословице, које за правило живота служе, или друго какво мудро изречење. У читанкама нашим налази се множина одабраних пословица, које су по азбучном реду расположене; из ових нека учитељ одабере најбоље за диктирање и то тако, да једне године задаје оне пословице што су у читанци за други разред, друге године оне што су у читанци за трећи разред, а треће године оне што су у читанци за четврти разред.

При избору реченица за писање учитељ пази да онакову реченицу изабере, која у себи садржи науку што се мало пред тим у читанци и науци вере и благонравности предузимало.

Она друга реченица, што је само ученици четвртог разреда обављали пишу, ваљало би да је по садржају сродна првој реченици што се тога дана пише.

Још има учитељ пре школског часа спремити како ће из задате за писање реченице науку изводити и како ће реченицу ту за вежбање у граматици употребити.

2.) Кад приспе одређени час за писање, учитељ позове све ученике да пазе, а сам јасно и разговетно изговори реченицу једанпут, или највише двапут, па онда одмах прозива ученике да ту реченицу од речи до речи без погрешке на памет изговоре. Најпре се прозивају из сваког разреда најбоља, за тим средња па онда најслабија деца.

При испитивању реченице, мора учитељ строго пазити да ученици од речи до речи сасвим у оном реду, као што им је казано, реченицу ту понављају, тога ради има се свака погрешка одмах исправити.

Пошто се учитељ увери да сви ученици добро задату реченицу знају, нареди онда да сваки ученик на пропису или на таблици својој ту реченицу на памет пише, а он међу тим ходајући између скамија брижљиво мотри да сваки ученик седи како ваља и да добро држи перо; онга који то нечини треба да учитељ појединце опомене, да га исправља, а где је нужно да га и намести и да му покаже, како се перо држи.

Међутим на позив учитељев један од средњих ученика из трећег разреда има изићи на табу, и пошто још једанпут каже дотичну реченицу, има је полагано написати на оној другој страни табле која није деци окренута. Ово писање на табли бива зарад тога да деца имају одкуд прописе своје поправити, а не зато да с табле преписују дотичну реченицу, као што то у неким школама бива.

3. Будући да ће ученици четвртог разреда своју реченицу пре написати него они из трећег разреда, с тога учитељ пази, и кад ученици

четвртог разреда буду готови, приближи се к њима и каже им другу реченицу, коју они запамте и из главе напишу. У школама са много одељења, мораће учитељ и оно време док деца пишу употребити на неносредну наставу ученика првог разреда у писању писмена и читавању.

Кад ученици са својом радњом готови буду, учитељ даде окренути према деци ону страну табле на којој је реченица написана, и упути децу да на таблу гледе, а једно прозвано дете да реченицу чита. За тим учитељ протом покаже прву реч и пита имали каква погрешка у овој речи против правописа или против краснописа? Ако никакве погрешке нема против правописа, ни против краснописа, учитељ нареди да свако дете загледа у свој пропис, пак да у дотичној речи своје погрешке, ако их има, исправи онако, као што је на табли написано; ако има на табли каква погрешка учитељ је даде поправити, или је сам поправи, или дотично писме лепше напише, пак онда нареди да деца одмах према томе своје погрешке исправе.

Овако се поступа реч по реч са целом реченицом пак се онда још једанпут прочита на глас та иста реченица, а свако дете чита је у себи са свога прописа, исправи и попуни ако се још какав недостатак у њој налази.

5. На дани знак учитељев мењају ученици прописе и поправљају, и показују један другоме погрешке, и то ученици четвртог разреда поправљају један другом погрешке што се у обе реченице налазе.

Ако се пословица што се у диктанду пише налази у читанци дотичних ученика, онда се не мора дотична пословица зарад поправљања сваки пут на школској табли писати, него кад сви ученици без књиге на памет туреченицу напишу, нареди учитељ да сваки своју читанку отвори и нађе у њој ту реченицу, коју је написао, па је уз припомоћ књиге поправи.

6. Пошто су све погрешке поправљене, деца се зада да до сутрашњег дана и часа за писање у школи одређеног целу једну страну од прописа са дотичном реченицом лепо и чисто напишу, оставивши ипак по старом и добром обичају школском предпоследњи ред прописа за вежбање у писању бројева, а у најдољњем реду има се написати име и презиме ученика, и датум, којег је овај пропис писан. То исто ваља наредити да деца чине и са оним реченицама које преписују.

7. После сваког диктанда предузима се са свом децом за неколико минута морална поука на основу задате реченице и то бива овако: Учитељ прозове једно дете да каже ту пословицу, коју су сва деца написала, па онда пита: Која заповед божија заповеда то исто што и ова пословица? или: у којој се божијој заповеди то исто забрањује? Како гласи дотична заповед? Ко би се још могао сетити на изречење св. писма или на какву пословицу у којој се то исто заповеда, или забрањује? Ко би знао какву приповедку у којој се то исто хвали што се у овој пословици препоручује? и т. д.

Ако је који ученик погрешно против науке што се у тим изречењима излаже, учитељ га озбиљно опомене, да се те погрешке од сад брижљиво клони. Ако би који ученик својим владањем поступао по са-

дргају дотичне пословице, учитељ ће га тихо похвалити, и како њему тако и свима ученицима препоручити да то св. изречење или ту народну пословицу за правило живота узму.

Осим овог правног разговора предузимати се могу са ученицима трећег и четвртог разреда сваки дан за неколико минута на основу написане реченице језикословна вештбања, али само у толико у колико су деца дотичних разреда из граматике на часу за тај предмет одређеном дотле напредовала. — Ученицима трећег разреда задавати ваља питања, која се односе на познавање главних делова просте реченице и на распознавање именица, придева, личних заменица, глагола, и код свију ових делова на распознавање једноброја и вишеброја; код именица на распознавање рода а код глагола на распознавање начина, и три главна времена и сва три лица. — Ученици четвртог разреда осим свега тога испитују се мало по мало у распознавању реченица, простих, разгранатих, сложених, свију врста речи и са падежима именица, придева и заменица, са облицима глагола, са свима глаголским временима, и са мењањем глагола.

По себи се разуме да се све ово не пита сваки пут, и сваке лекције, него се сваки пут само онолико пита, колико се из дотичне реченице према тадашњим степену граматичког знања дечијег питати може, али се на то иде, да се на свршетку четвртог разреда сва гође изложена граматична питања при диктандима употребљавати могу. — В.

УЧИТЕЉИЦЕ И ШКОЛЕ.

II. *)

Лани у „Шк. Л.“ потегло се је ово питање — па, чудо остало је недовршено. Тако важно питање, које засијеца у живот наше школе, не смијемо олако упуштати, морамо га претрести потпуно. Школа наша иште од нас потпуну пажњу о овоме питању!

Колико читаоци „Шк. Л.“ могоше разабрати — истакосе се два мнијења у горњем питању. Једно је мнијење: да се удате учитељице отклоне од школе; а друго је противно томе. Ово пошљедње мнијење ја сам лани заступао, па ево и сад узимам перо, да га боље објасним. Ово чиним тијем више, што изгледа, као да се пристаје на мнијење, које жели удаљити удате учитељице из школе. Мучање— дуго, ја држим за признање.

Прије свега, велим, да се ја не намећем некијем бранитељем женскиња, можда каквијем новијем Милом— не, ја само желим, да ми горњу тему беспристрано размотримо. И размотримо „ни по бабу ни по стричевима,“ ни „по женскињу ни по мушкињу“ — него имајмо пред очима „српски народ и српску школу.“ *Примијенимо оно: удате учитељице способне су или неспособне за школу — на наше школе; али не с гледишта западне штампе, но с гледишта „чисто српског“ према данашњијем приликама.*

Нама Србима, као маленом народу, који живимо са толикијем странијем елементима у додиру, и није лако одупријети се ма најмањем упливу са стране. Ми сами морамо признати, да је у нас много туђинскијех биљега. То се особито даде казати у нашем законодавству!

*) В. I. у 10. броју „Шк. Л.“ 1881.

Закон стварати није лак посао. Закон треба да задовољи сваког члана, који мора безусловно да тај закон врши; мора да задовољи једну *цијелину*, ради које је створен и ради које је нуждан — а то је *народ*. Закон не смије да долази у противност са обичајима, особинама и — потребама народа. По томе видимо, да закон треба да буде излијев народне душе! Док тога не буде, сви ће се закони рушити и прекрајати. И наш школски закон мора одговарати својој *цијели*, мора бити из чисте душе српске.

Није доста усвојити закон страног народа, усвојити стране форме са неколико извањскијех измијена. То је врло погријешно; јер закон ниче из народа! Покажимо се самосталнијем; јер народ својом самосталношћу у неком раду показује, да је свјестан тога рада, да је зрио за живот и развиће.

Немојмо давати толику важност туђинштини, немојмо, право рећи, туђе назоре примати за своја правила. Србин и Нијемац (или који други народ) нијесу један народ. Сваки има својијех карактеристичнијех црта, којијем се разликује од другога. Није сам језик подјела народа! Тражимо ту подјелу у самоме животу народа, у обичајима, потребама и начину живљења. — Признајмо, да смо врло заражени том болешћу: да претпостављамо у многоме туђе својем. Да, више пута смо тако понешени за том туђинштином, да не познамо ни свог народа, него гледамо у своме народу неки „напредни и културни народ,“ који је кадар усвајати све оно, што му ми са стране унесемо. Чувајмо се тога — особито наша омладина, која се у већијем варошима учи, имала би на ову погријешку да пази, па да се лијечи! — Право казаше научењаци руски: да је западна конституција оков по руски народ! —

То, што сам рекао досад имало је свога мјеста. Тијем хоћу, да кажем, да је и оно мнијење, које у лањском „Шк. Л.“ удара на удате учитељице, као неспособне за школу, — кажем, да је копирање западнијех назора.

Да ли ми је од потребе увјеравати о „свијем хрђавијем пошље-дицама“ тога мнијења, кад би га школски закон усвојио? Мислим, да није! Ма, опет, дужност, ми је да увјерим заштитнике тога мнијења, да су на кривоме путу — тијем више, што у 12 бр. Шк. Л. лањске године г. *Милутин* истаче се, и готово са чврстијем увјерењем тврди мени противно. Да видимо колико је он успјео?

Лани сам покушао, да споменем само, да су исте неспособности (као и способности) ожењенијех учитеља, као и удатијех учитељица — у школи. Тврдим и сад то исто, с истијем убјеђењем, прем противно мнијење то пориче.

Рецимо, јели праведно изнашати *напоредо врлине мушкиња и мане женскиња*, па од туд стварати онакове закључке? То је егоизам неоправдани! Јели могуће у томе случају женскиње друкчије илустрирати, но што то учини лани г. *Милутин*? Тијем се каља мушки карактер, и то тијем више, што мушки (тврдокорно) тврде, да је право на управу друштвеног живота искључиво њихово. Лијепијех ли управитеља, који тако сматрају на своје „поданике.“ Данашње вријеме пише се у историји

вријеме слободе, а овамо исти заступници те слободе окивају „своје најближе рођаке!“ Логике ли дивне!

Велимо, женске нијесу у оне кадре учествовати у онијем дјеловима оне управе, у којима то могу мушки. А зашто? За то, јер женске су на нижем ступњу образовања. Па, јесу ли томе женске криве? Ја мислим, да је то срамота мушкијех, да је то она најхрђавија страна њихове управе — коју слободно можемо назвати егоистичком управом! Смијешан је тај љуцки егоизам, који се боји конкуренције женскијех! Но, тај егоизам и јасна је свједоџба, да је женскиње у оне способно свијем радовима, којијем и мушкиње. Није ли тако?! Сами противници „еманципације“ признају исту, и то, чим више ударају на еманциповање женскиња!

(Свршиће се.)

ШКОЛЕ У ШВЕДСКОЈ.

(Свршетак.)

Велике народне школе по данском узору примљене су затим у Норвешкој. Прва је основана г. 1864. у Сагатуну дарежљивошћу Анкером.

У Шведској је прва таква школа отворена г. 1868. у Енештату. Сад има скоро сваки шведски крај (а тих је 25) осим северних крајина једну и више великих народних школа. Њихова је циљ да усаде у слушаоце мудра начела човечанскога удружења, да приведу будућег грађанина вољном испуњавању родољубивих дужности, да буде у њему самосталност, да негују вољу за рад, да га упуте самосталном образовању. Али да велика народна школа не дела залуд или само са половним и за живот несигурним успехом, захтева се, да слушацац, који ступа у завод, има 18—30 година, јер у тим годинама може човечији дух већ критички и самостално да појима учење, које му се предаје. Осим тога захтева се од слушаоца, да је не само свршио народну школу, него да је стекао и нешто практичног искуства у пољоделству, рударству, занатлијству. Прве велике народне школе примале су омладину од 12 и 13 година, али та није могла да схвати мисли социјалнога света. Зато није наметно да се на те године стављају захтеви, који могу добрим плодом да уроде истом у мушком добу. У млађаном веку не образујемо ни трговца, ни занатлију, ни уметника. За то су од велике важности за државу школе, које стручно образују зрео, грађански разум, а таке су шведске велике народне школе.

Одношај између учитеља и слушацаца сећа на древне грчке академије и доноси благодаран плод особито тамо, где дела изврстан и способан учитељ, који се обзире на наклоности и индивидуалне тежње оних, који су му се поверили, те прозире, што им је потребно за живот. Место строгог настављања долази просто предавање, учење на памет уступа живом разговору и расуђивању о ствари, која се предузима.

На великој народној школи уче два, ређе три учитеља. Главни је учитељ уједно и управитељ и има академичко образовање, а плата му је 4000 круна (по 64 новчића). Од осталих се иште практично образовање, које су добили или на каквом економском заводу или техничкој академији.

Предмети, што се уче, деле се у две групе, у хуманистичну и реалнопрактичну са особитим обзиром на помесне потребе. Да наведем

ево пример таке школе. Настава почиње јутарњом песмом и читањем. Учитель чита главу из св. писма и тумачи ју, али не дуже од четврт сата. На свршетку опет се пева и долази кратка молитва.

Народна повесница опширно се обзире на развој домовине и на врле личности, које су заслужне за благо земље. Ради оживљења читају се и декламују песме историјског садржаја. Тако се труди школа да разгоре дремајућу љубав домовини и ближњему. Из опште повеснице даје се у последњим часовима преглед на крају школскога течаја.

Поред математичког и физикалног земљописа долази подробна географија домовине, исплетена поезијом, која се односи на предмет.

Државни и општински закони излажу се погледом на њихово повремено значење и вредност. Ту сазнају слушаоци грађанска права и дужности, начин одправљања црквених, школских и државних послова. У кратко се излаже појам о производњи и о условима за очување благостања, о раду и његовој деоби, о капиталу погледом на рад, о новцу, банкама, друштвима и т. д.

Рачунство, геометрија и друге реалије слажу се потпуно са научном основом аустријских грађанских школа.

При цртању полаже се важност на извађање планова за економске градње и оруђа.

Материнском језику даје се у великим народним школама угледно место. Основа изреком каже, да је језик највеће благо отаџбине. Само у нас (т. ј. Чеха), додаје г. Коренски, стављају грађанска недоношчад свој језик на последње место. А шта ми Срби да кажемо за толики број наших несвесних сународника ?

Будући грађани не уче у великим народним школама само практичко уређење у јавном животу: него и подражавају заседања општинског заступства, расправљајући као општинске старешине о економским и финансијалним пословима, водећи протоколе, обављајући изборе, отварајући и затварајући уредно седнице.

Осим редовних учитеља настављају помоћни учитељи и то за бадава: вртар у вртарству, шумар у шумарству и т. д. На великој народној школи у Уисали настављају и неколико свеучилишних професора.

Школска настава траје од 8—12 и од 2—5, недељно око 34 часова. Али и ван часова наставе приступачна је школа слушаоцима, и није реткост, ако видимо учитеља, како се у вече занима са својим ученицима у пријатељском разговору, осветљује и одговара на разна питања. Ту се пева, декламује, дебатује. У свима великим народним школама дозвољено је публици, да учествује при јавним предавањима, која се често приређују.

Течај је једногодишан, а положен је у доба, кад престају пољски радови, т. ј. од 1. новембра до краја априла. Божићне ферије трају 2—3 недеље.

Сад се много ради о том, да течај буде двогодишан као у Еребру. У крајевима економским и рударским једне се године учи агрокултура, друге рударство.

Слушаоци великих народних школа у Данској и Норвешкој ста-

дују, гдекад и у самом заводу. То бива ређе у Шведској, н. пр. у Еребу, где се за храну и стан плаћа месечно око 25 круна.

Велике народне школе у Шведској приватно су дело народа. Држава даје таким школама са једногодишњим течајем 2000, са двогодишњим течајем 3000 круна годишње потпоре, али нема никаква уплива на организацију и управу тих завода. Школарина износи око 60 круна. Велике народне школе имају мало где своју засебну зграду, него изнајмљују потребне дворане у обичним кућама. Постоје и пет женских великих школа. Школска година завршује се јавним испитом и изложбом, а учитељи држе популарна предавања.

Занатлијске школе основане су у Шведској још за Карла XIV. Надзор над истима поверен је особитом инспектору именованом од државе, која их заједнички са крајевима издржава. Овде онде постоје занатлијске семинарије за учитељство народних школа. За развиће занатлијске образованости у Шведској не старају се само друштва, него и приватна лица, прилажући стотинама тисућа на уређење занатлијских школа, које израђене ствари и продају. Део продајне цене припада ученику, а местимице и учитељу.

Средње школе у Шведској реформоване су г. 1859. по немачком узору. Садањи седморазредни заводи, у којима годишњи течај траје 36 недеља, или су класички или реални. Најнижа три разреда спојена су по начину наших реалних гимназија. Потпуно разделење тих завода изведено је у последња два разреда. У реалном одељењу не учи се ни латински ни грчки; у класичком одељењу само је латински језик обавезан, с грчким се почиње у предпоследњем разреду, где је узгредан предмет. Грчки уче само будући теолози и филолози.

Свеучилишта нису смештена у главним местима, него као и у Немачкој по мањим градовима. У Шведској постоје два свеучилишта, у Лунду и Упсали. Само лечничка школа налази се у Штокхолму. Свеучилишна омладина не познаје пијаначке задруге немачких штудената. Она се скупља у покрајинска друштва, која имају различне цели. Особито се одликују шведски студенти певањем у збору. Првога дана месеца маја, кад се у Шведској слави празник пробуђења природе, збратиме се поједина друштва примајући узајмице пријатељско тикање.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Загреб.*) Приликом буџетске расправе у сабору држао је др. Стева Димитријевић, заступник румскога среза, 14 (26.) марта говор о народној настави. Жестоко је осудио школски закон од г. 1874, којим се није гледало на целисходност наставе, већ се њим терала шовенистична политика страначка. При реформи наставе, која је била заиста потребна, требало је установити само ваљани државни надзор и државну заштиту, а погрешено је, што су се пореметили стољетни одношаји у школи, који су срашћени са животом нашег народа и његовом правном самосвешћу. Школски закон онемогућио је религиозно васпитање све, а поглавито српске деце. Он је из школе истерао народносно азбуку и тиме је спречио кул-

турни развој српског народа, а у земљи посејао је зар и мржњу међу два брата крвно сродна народа. Он је убио сав општински самоуправни живот и благотворни утицај општине и цркве на школу, а на место тога увео је државну свемогућност, државно мандаринство. Уређивање својих школа аутономно је право српског народа и он је то право скоро два пуна века правно и законито уживао. Таква права не уништују се нигде у правним државама. Па ни IX. законски чланак од г. 1868. није наша влада дала провести кроз наш земаљски сабор нити га је узаконила. Начин уважања новог школског закона изазвао је код Срба утисак, да је такав поступак небратски. Напредна педагогија исповеда начело еманципације школе од цркве и из установа новог школског закона види се истина, да је то начело при стварању истог за углед служило, али применом тога начела у практички живот народне наставе погрешно је схваћен смисао тога начела, те је исто и криво примењено. По томе кривој намери изведена је стварна деоба и разлучење школе од цркве, а то несме да буде. У православном народу српском тесно је скоп ан црковни живот са животом народним. За српску децу није с тога довољно да уче само катихисисе, него учећи се старословенском језику и писменици морају се још већбати и у читању молитава и псалмова и у црковном појању. Те предмете не може ко други да предаје, до једини учитељ, који је за то у препарандији приправљен. Религиозно васпитање дечије може се постићи само у правцу и духу засебне конфесије, а образовање дечије, ако неће да се растопи у празну астракцију, мора се предузети у духу и правцу народносног. То право има сваки народ да захтева, па и српски. Сада се у злогласним комуналним школама међутим избегава у настави и сваки спомен српског имена. Истина да школски закон даје неко привидно право конфесијама да оснивају своје школе, али је оно у пракци сасвим илузорно. Пошто се тако грубо изиграва и оспорава право српског народа на своје школе, не прима говорник прорачун за подлогу специјалне дебате.

— Дру С. Димитријевићу одговорио је одсечни предстојник Вончина, да је садањи школски закон праведан и да стоји на висини равноправности конфесија, а мане се могу налазити само у начину извађања. — И др. Јован Суботић навео је у свом говору приликом исте дебате, како садањи школски закон не одговара потребама земље, јер не поштује права вероисповести. — 21. марта предстали су Срби посланици бану и потражили су ревизију школског закона, у које име да се сазове анкета, која ће српске жеље саслушати; још су захтевали, да се постави код владиног наставног одељења референт за српске школске и црквене ствари. Бан је одговорио, да је ревизија школског закона већ наређена, тражена анкета ће се састати, а подузвано је обећао постављање српског референта.

(Будапешта.) Министар просвете сазвао је био конференцију школских надзорника, да се с њом посаветује о уређењу учитељских школа. Г. министар исказао је своју намеру, да се уз све препарандије заведу интернати и већина конференције одобрила му је то. Пошто нема толико средстава, да се одједанпут отворе свуда интернати, то ће се они постепено заводити а почеће се одмах идуће школске године код препарандије у Баји.

(Како воле српски језик.) У бившој великој реалци, а сада гимна-

www.ub.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unizg.hr

Училишту Панчеву постојало је у библиотеци српско одељење, поглавито за потребу ученика. Књиге у истом коштале су око 800 ф. Како „Застава“ јавља, продан је сада тај српски део библиотеке *лицитандо*, а купила га је управа земушке реалке за 50 ф. Незнамо шта је управу панчевачке гимназије одн. реалке навело на тај најделикатнија чувства српског грађанства вређајући корак, али вредно би било упозорити г. министра просвете, како његови подручни органи схватају његове толико пута изговорене речи о слободном културном развоју народности. Јадни Срби ученици, кад им и на такав начин теже да спрече, да се упознају са српском књижевношћу!

(*Банат.*) Дознајемо поуздано да се једна српска општина у Банату обратила министарству тужбом на учитеља, ког окривљује, да не зна довољно мађарски. Исти је учитељ положио испит из мађарског језика пред државном комисијом у Баји, која је нашла да доста зна мађарски. Али то је ето мало нашим Банаћанима, некад личним граничарима. Лепа свест!

(*Из Батајнице*) нам пишу да је тамо први пут ове године прослављен св. Сава просветитељ српски. После службе Божије ишло се с литијом у ново прекрасно школско здање, где је најпре свештеник водицу светио, а затим су ученици декламовали неколико песама, које се на светковину односе. Народу се светковина ова врло допала. Ново школско здање у Батајници зидано је на спрат. У њему су три простране школске дворане и три учитељска стана. Људи, који онуда пролазе, веле да у целој бившој војној крајини нема лепшег школског здања. Жалосно је, што је на овој чисто српској народној школи, — коју је српско село о свом трошку сазидало, — стављен надпис с латиницом „ричка џеџона“, кад је њено право име српска народна школа.

(*Подучитељи у троједној краљевини.*) Наредбом од 4. марта 1882. одлучила је кр. земаљска влада да неће узкраћивати петгодишње доплатке подучитељима (подучитељицама), ако су свима учитељским дужностима задовољавали и ако је дотична општина на дозволу петгодишњег доплатка сама од своје воље пристала, те нарочито исказала, да подмиривањем таквих доплатака неће бити преоптерећена.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

7. *Приповетке мојој кћери од Ј. Н. Буља. Превод с францускога. Свеска I. У Новоме Саду, издање штампарије А. Пајевића 1882. 8^о с. 201. Цена 60 нов.*

Мање и веће приповетке, на броју двадесет и једна, које проповедају скромност, љубазност и човекољубље, укратко врлине, којима треба да се кити срце сваке младе девојке и које одвраћају од обичних порока, којима хоће у мањој или већој мери да се одаду мале госпођице, кад брижљиво васпитање не стаје томе на пут. Поред здраве моралне поуке отликују се више од тих приповедака, особито у другој половини књиге, правом песничком лепотом, а најслађа је од свију последња, којој је наслов

„Малесхербове руже.“ Ми ју препоручујемо за читање свима младим девојкама. Српски превод није најбољи.

8. Obćina Družbovac: njezini usrećitelji ili primjeri kako se može ukresati, uzgojiti učvrstiti i razširiti svijest naroda i živo pregnuće za napredkom, ako se hrani vidljivimi djeli iskrenih rodoljuba. Hrvatskomu svijetu podaje Franjo Stepanek. Nagradjeno od „Matice hrvatske“ iz zaklade grofa Draškovića za godinu 1881. Zagreb. Nakladom vlastitom 1881. 8° 184. Цена?

Наш заслужни књижевник г. М. Ђ. Милићевић написао је пре две године књигу „Село Злоселица и учитељ Миливоје,“ у којој је изложио пут, којим се може подићи морално и материјално благостање народа. Исту циљ поставило је себи и дело г. Степанека, које је у излагању средстава далеко богатије и потпуније. Све народноекономске и моралне стране народног живота узете су достојно у обзир и кад неби било банално морали би да кажемо, да у „Obćini Družbovac“ имамо рецепт до у саме потанкости, како народи долазе до среће и благостања. Велика важност удруживања ретко је кад нашла тако вешта заступника као што је писац горње књиге. Свећеници, сеоски бележници, учитељи, сви пријатељи народа читаће ју с великом коришћу и камо лепе среће, да се што више њих поведу за примерима оних идеалних народних пријатеља, с којима нас г. Степанек у својој књизи упознаје. Књига је писана лепим и лаким језиком. Нашој књижевности желимо што више тако врских књига!

М. Петровић.

РАЗНО.

(Српски народно-црквени сабор.) Саборски одбор закључио је у својој последњој седници, да се одгођени народно-црквени сабор има о Спасову опет састати.

(Српске илустроване новине,) које у НСаду издаје вредна штампарија А Пајевића, а уређује познати књижевник С. В. Чоповић, отликују се како својим садржајем, тако и укуским илустрацијама, те су прави украс наше периодичне књижевности. Ипак нема тај лист толико претплатника, колико је нужно за подмирење трошкова и ако му не дођу још 3—400 претплатника мораће да престане да излази. То би била грдна срамота за наш народ и позивамо због тог наше учитељство, да се у свом кругу родољубиво заузме око скупљања претплатника на тај ваљани лист. „Српске илустроване новине“ стају на годину 8 фр. а. вр., а претплата се шаље штампарији А. Пајевића у Нови Сад.

(Књижевност.) У штампарији браће Јовановића у Панчеву штампане су ове књижице: „Житије Христово написао по јеванђелију Александар Павловић парох самошки“ и „Житије св. великомученика Димитрија написао по црквеним изворима Александар Павловић парох самошки.“ Првој је цена 20 н., другој 15 н. — Изашло је друго штиво „Наставе за темељно учење мађарског језика од Адолфа Родера.“ Дело ово приредише српски Стев. Коновић и Коста Берић, а издаје га књижара М. Карака-

шевића у Сомбору. У овом писму налази се 3. и 4. лекција. — Ваљан економски лист „Привреда“, који је најпре излазио у Новоме Саду, а за тим у Карловцима, никако не може да стече снагу за живот. У 3. овогодишњем броју јавља г. проф. Јован Живановић, који је лист уређивао, да „Привреда“ због врло малог одзива претплатника престаје да излази. Заиста штета! — Дође нам дело „П. П. Њгош послѣдњи владајући владика црногорски од В. М. Г. Медаковића. У Новоме Саду Књигопечатнаја А. Пајевића.“ Цена 1 фор. Дело пуно интересантних података наике из приватног живота овог знаменитог српског владоаца и дике српскога Парнаса. — Издањем Србина Милоша Грабовачког у Земуну изашло је „Познавање и неговање човечијег тела за ученике основних школа написао Светозар Милетић учитељ. (Друго поправљено издање.)“ Цена 10 нов. Прво издање имало је 27, ово 32 стране. Већ о првом издању овог делаца нашег вредног сарадника изразили смо се похвално.

(Православна епархија бокоцоторска, дубровачка и сичанска.) Изашао је шематизам исте за г. 1882. Прошле године било је у целој епархији 8 манастира, 204 црква, 5338 домова и 26.415 душа, а то је за 16 домова и 227 душа *више* него предходне године. Родило се 743, а умрло 598. У вишој гимназији у Котору било је 50 православних ученика, у вишој гимназији у Дубровнику 14, у женској пренарандији у Дубровнику 3, у поморској школи у Котору 3, а осим тога било је у 33 основних народних школа 1144 православних катихумена. Фондације за српске народне школе постоје у Дубровнику (за две: мушку и женску), Котору и Поду. У додатку шематизма налази се више старинарских података, већином од преосвећеног господина епископа Герасима.

(На *жртвеник просвете*.) Пречасни господин Фотије Јорговић, игуман манастира Војловице, витез реда Фрање Јосифа I претплатио је ове године „Школки лист“ за г. Вау Максимовића учитеља у Старчеву, а часни господин Пантелејмон Гађански, јеромонах истога манастира за г. Јована Кирића учитеља у Пардању.

(Прва српска фабрика *вумених производа*) у Параћину отворена је 17. фебр. уз велико учешће многих гостију.

(Београдско *певачко друштво*) славиће ове године о духовима своју тридесетогодишњицу.

(Друга *немачка географска скупштина*) сазвана је за 12., 13. и 14. април по нов. кал. у Халу на Сали. У програму су 16 предавања из разних земљописних партија. Са скупштином ће бити спојена и географска изложба.

(Друга *скупштина чешких леџника и природњака*) биће ове године у Прагу од 26. до 30. маја по нов. кал.

(То је *народ!*) Чешка средишна матица школска, којој је циљ да оснива чешке школе у местима, која не могу то сама да чине, сабрала је већ капитал од 100.000 ф. Да се оцени величина пожртвованости, напомињемо, да нема још две године, како је школска матица основана.

(Цена *старе књиге*.) Недавно је продана у Паризу на јавној дражби библија, коју је штампао Ј. Гутенберг у Мајнцу г. 1452., за 19.000 франака.

НЕКРОЛОГ.

У Призрену преминуо је у дубокој старости својој, 26. фебруара редки и врли родољуб *Сима Иуменов*. Покојник се родио у Старој Србији. Прво васпитање добио и црквену књигу изучио је у високим Дечанима, где му је стриц игуманом био. У младости отада се на трговину и оде у Русију, где је у Кијеву као трговац и грађанин скоро цео свој век провео. Радњу његову Бог је благословио лепим имањем, од којег је покојник још за живота свога најпре старији разред србске народне школе у Призрену основао, издржавао и учитеља плаћао, а затим и Богословију у истом граду основао и више србских школа у Старој Србији подмогао. Кућа његова у Кијеву била је свагда србска и служила је за мили састанак србским ђацима и богословцима што су се у Кијеву учили. Пре неколико година преселио се са свим у Србију, и после последњег рата настанио се у Призрену чинећи добра тамошњој угњетеној браћи. Био је побожан христјанин, ревнитељ православија и просвете народне, врли човекољубац, прави Србин у најплеменитијем смислу речи. Сво имање своје оставио је на србске школе у Старој Србији. — Бог да прости!

Преосвештени Епископ Ужички *Викентије* преселио се у вечност 15. Марта о. г. у Београду и сахрањен је у манастиру Враћевшници. Покојник је сво своје имање оставио на добротворне цели, основавши њиме закладу за васпитање добрих ученика. Дело је ово у толико узвишење није у колико је познато, да су епископи православне цркве у Србији врло слабо од државе србске награђени.

РЕШЕЊЕ РАЧУНСКЕ ЗАДАТЕ У 3. БРОЈУ.

Да се Луј Филип родио 5 година доцније, ступио би на престо од 52 године. Од г. 1848. до 1850. није владао. Живео би дакле без владе $52 + 2 = 54$ године. Те 54 године износиле би три четвртине његова живота. Четвртина његова живота била би дакле $54 : 3 = 18$ година; цео живот $18 \times 4 = 72$ године. Био би дакле рођен $1850 - 72 = 1778$. г., али пошто је рођен 5 година раније, то је година његовог рођења 1773.

Задаћу су добро решили гђца Емили а Јанковића учитељица у Новоме Саду и г. Светозар Арсенијевић учитељ у Остружници. Остала господа, која су послала решење, служила су се еквацијом, а та је метода била искључена. Још је добро решење послао и г. Лука Грђић, порезни вјежбеник у Гацком.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.